https://doi.org/10.53656/his2026-3-1-mis

Guardians of the Memory
Пазители на паметта

ЛИПСВАЩА И ПОДМЕНЕНА МУЗЕЙНА РЕЛИКВА ОТ АПРИЛСКОТО ВЪСТАНИЕ В РЕГИОНАЛНИЯ ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ – ПЛОВДИВ

Доц. д-р Видин Сукарев
Аграрен университет – Пловдив
Регионален исторически музей – Пловдив

Abstract. In recent decades, thefts of cultural valuables have frequently occurred in Bulgarian museums. In some cases, original exhibits have been replaced with similar objects, usually suggesting or revealing internal complicity. This study presents the replacement of the cross of Pop (Priest) Gruyu Banski, which was used to administer the oath to the delegates at the Assembly in Oborishte during the April Uprising. The main sources include documents from the Scientific Archive of the Regional Historical Museum – Plovdiv, as well as printed and digital images. The last photograph of the original cross dates from early January 2010. The cross disappeared in 2011 or 2012. As a silver-plated object, it was subject to annual inventory checks. According to the inventory conducted at the beginning of 2011, the cross was still present. After 2012, however, it was no longer listed among the cultural valuables subject to annual inspection. Such a change could only be made by order of the museum director.

Subsequently, at an unknown time and under unclear circumstances, another cross appeared in the display case, resembling the original but clearly different from it. All museum collections are subject to a full inventory every five years; however, the inventory due in 2015 proved to be fictitious, with an inaccurate report entered into the Scientific Archive only in 2022. No subsequent full inventory has been conducted. It became evident that no positive change would occur while the director remained in office, and a report was therefore submitted to the Ministry of Culture. The director retired, and a few months later the employee who had most consistently insisted on resolving the case in accordance with the law also retired. The new director was informed but took almost no action. Ultimately, the only remaining staff member who remembered the original cross and refused to allow the

replacement to be concealed filed a report with the prosecutor's office. No actual investigation followed: no representative of the investigative authorities visited the exhibition or the Scientific Archive, the case file was closed, and no official document confirming the loss of the cross has been issued to this day. The new cross continues to be displayed in the exhibition.

Keywords: Regional Historical Museum – Plovdiv; Priest Gruyu Banski; Cross; Assembly in Oborishte; Oath; April Uprising

Посегателствата към културни ценности в музеи са често явление през последните десетилетия. От началото на демократичните промени знакови са обирът в Археологическия музей в Пловдив през 1995 г., при който е взета антична сребърна маска, след повече от две десетилетия открита и върната[1]; между 8 и 16 хиляди монети, откраднати през 2003 г. от Музея във Враца (Nankova, Torbov, Prokopov 2021)[2]; на 11 169 монети и банкноти и още 385 ценни предмета от Музея във В. Търново, оценени на поне 2 милиона и 200 хиляди лева[3]; от Разградския музей – маска и оброчна плочка, откраднати през 1996 г.,[4] монети за около 20 хил. лева, изчезнали през 2014 г.[5] Кражби на археологически ценности има и от музеите във Видин,[6] Ловеч,[7] Стара Загора,[8] Тетевен,[9] Хисаря,[10] както и на много други места.[11]

Понякога престъпленията са с вътрешно съучастие. В кражбата от Националния археологически институт с музей при Българската академия на науките през 2002 г. се включва охранител[12]. Между 2008 и 2013 г. служители от Музея в Бяла, Русенско, подпомагат изнасянето и подмяната на ценни образци оръжие и снаряжение от Освободителната война на обща стойност над 467 000 лева[13]. Доказването на подмяна гарантира почти на сто процента вътрешно съучастие, особено при културни ценности с висока стойност, добре охранявани в хранилище или експозиция. Такива случаи са трудни за разкриване. При подмяната на Рибния буквар в Музея в Котел не беше доказано съдействие на длъжностни лица, но подозрението остана.[14]

По-малоценни експонати, свързани с българската национална история, също са атрактивни. През миналото десетилетие са регистрирани посегателства към такива предмети в Паметника на Свободата,[15] в къщата на Хаджи Димитър,[16] в Национален музей „Христо Ботев".[17]

Очевидно никоя музейна единица не е в безопасност.

Настоящото изследване има за цел да представи случай на изчезване и подмяна на движима културна ценност в музей. Обстоятелствата около станалото са неясни, но то е безспорен факт, както и вътрешното му прикриване, в което впоследствие на практика се включват хора от няколко институции. Основният акцент е върху изяснените подробности и неприятните последствия. Целта е да се привлече вниманието на обществеността във връзка с честванията на 150-годишнината от Априлското въстание; касае се за реликва от героичното

и трагично историческо събитие и възможността да бъде открита и върната, макар и минимална, все още съществува. Всички опити за изясняване на случая от отговорни за това институции досега пораждат интерес по задължение, който приключва след повърхностно отчитане на протоколните процедури. Без последствия остават и писмата до местни и национални медии.

Основни източници на проучване са Научният архив на музея, инвентарната книга, печатни и електронни изображения на културната ценност. Изложението се свежда само до аргументирани с документи и други лесно проверими твърдения, като се оставят настрана вероятности и предположения, колкото и да изглеждат убедителни и логични.

Изчезналият предмет е богослужебен кръст (Приложение № 1), принадлежал на свещеника Григор Тренчов, по-известен с умалителното Грую и прозвището Бански от името на родното му място – село Баня, Панагюрско, с който той заклева представителите от Четвърти революционен окръг на събранието в местността Оборище, преди това и в други случаи при подготовката на въстанието. Поп Грую има важна роля и в освещаването на знамето. Божият служител е споменат десетки пъти от първите изследователи на Априлското въстание (Stoyanov 1983; Strashimirov 1907; Strashimirov 1907a); в по-късни публикации му е отделено специално внимание (Tsonev 1939; Boychev 1986; Trenchov 1993; Boychev 1995, Temelski, 2015).

Приложение № 1. Последната снимка на кръста в Музея, 20 януари 2010[18]

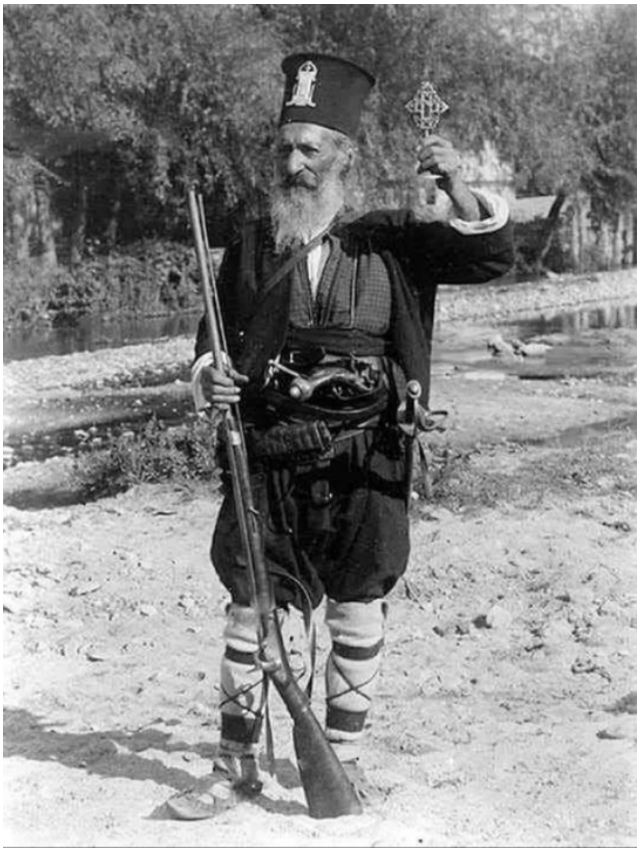

Кръстът е заведен на 3 юли 1962 г. под № 196 в най-старата инвентарна книга от основния фонд за вещи на тогавашния Музей на Възраждането и националноосвободителните борби, днес съставна част от РИМ – Пловдив, и в продължение на десетилетия се споменава в различни рекламно-справочни издания и други носители на информация, публикувани от или с участието на Музея (Muzeite 1964, p. 19; Raychev 1981, p. 126[19]; Obretenov 1981, p. 31[20]; Direktsia 1981[21]; Dochev, Dimitrov, Basamakov 1984, p. 79[22]; RIM – Plovdiv 2010[23]).[24] Според записа в инвентарната книга кръстът е направен от месинг, посребрен, запазен, размерите му са 21/10 см. Открит е от уредника Иван Пощов и откупен срещу 20 лв. от наследницата на свещеника – Рада Тодорова поп Груева.[25]

В електронната база данни на Музея кръстът е записан на 24 октомври 2000 г. Там е отразено, че е в много добро състояние, с размери 210 на 90 мм, изработен от месинг, посребрен, запазен, с украса от стилизирани растителни мотиви и инкрустирани някога камъни, които са изпадали. На поставката е гравиран надпис „Поп Григорий 1860“. Разликата с инвентарната книга в размера на хоризонталното рамо вероятно се дължи на това, че действителната стойност е дробно число и в единия случай е закръглена надолу, а в другия – нагоре.

През 1966 г., в навечерието на 90-годишнината от Априлското въстание във вестник „Поглед“ излиза илюстрована статия за придобитите от Музея вещи на поп Грую.[26] Оттогава насам през всяко следващо десетилетие се публикува изображение на кръста. (Nemski 1978; Boychev 1986, p. 80; Boychev 1995, p. 111; Atanasov et al. 2006, p. 22[27]; RIM – Plovdiv 2010; Vlaykov, 2020, p. 59[28]). Особено тиражирана е снимката, дадена тук в Приложение № 2, на която свещеникът е вдигнал кръста с лявата си ръка и отлично се вижда, че това е предметът от снимките във витрината.

Приложение № 2. Поп Грую Бански с кръста

Тъй като културната ценност е посребрена, тя подлежи на ежегодна инвентаризация заедно с другите предмети от благородни метали и скъпоценни

камъни.[29] В протокол от инвентаризация от 7 март 2011 г. кръстът е наличен и с него започва приложеният списък на проверените предмети.[30] При инвентаризацията от следващата година също е констатирано, че няма липси, но в списъка кръстът вече не фигурира. Изваждането или добавянето на културна ценност в списък с поверявани предмети може да се направи само от директора на музея. Това е изрично посочено в самия протокол – новият списък е изготвен и въведен със заповед на директора под № 4 от 20 февруари 2012 г. Внимателното вглеждане в списъка показва, че първата му страница е пропусната и той започва от втората с пореден № 8 – сребърен медал от Сръбско-българската война с инв. № 351.[31] В списъка от предната инвентаризация същата културна ценност е обозначена с пореден № 9.[32] Става очевидно, че новият списък е редуциран с един номер в началото. Списъкът от следващата инвентаризация започва от културната ценност, която до 2011 г. е била под пореден № 2, също принадлежност на поп Грую. Там вече кръстът със сигурност не се споменава.[33]

Как и кога точно изчезва реликвата, не е ясно, слуховете сред колектива са противоречиви, но липсата е факт, както и че директорът не желае да ѝ се дава гласност въпреки настояванията на служители случаят да се разреши по нормативно установения начин.[34] Изваждането на кръста от списъка и поставяне на друг кръст във витрината (Приложение № 3), видимо по-различен от автентичния, решава само временно проблема. На всеки пет години се прави задължителна пълна инвентаризация[35], която в случая се пада през 2014 г. Заповедта за нейното провеждане е от 29 август 2014 г., но протоколът за извършването, с отбелязана дата 12 януари 2015 г., е заведен в Научния архив на Музея едва през април 2022 г.[36] В него, противно на изложените тук обстоятелства, е записано, че липси няма.

Пълната инвентаризация през 2019 или 2020 г. е пропусната. Обяснение за това могат да бъдат статутът на Пловдив като Европейска културна столица и пандемията, но през 2021 г. инвентаризация отново не се провежда и става окончателно ясно, че докато този директор управлява Музея, положението няма да се промени. Към онова време той заема поста си без конкурс, какъвто по закон трябва да има на всеки пет години. Така е и в другите пловдивски музеи. През ноември 2021 г. служител подава сигнал до Главна дирекция „Инспекторат за опазване на културното наследство“ при Министерството на културата.[37] Следва бърза проверка и започва подготовка на конкурсите.[38] С известно забавяне конкурсът за директор на РИМ – Пловдив, е обявен в края на юли 2022 г.[39] Изненадващо за колектива ръководителят не участва.[40] Протоколът от 2014 – 2015 г. се появява в Научния архив точно във времето, когато се очаква обявяване на конкурсите. Няколко месеца след директора се пенсионира и служителката, която отговаря за Научния архив и години наред настоява пред директора за липсващия кръст да се съобщи в полицията.

Приложение № 3. Настоящият кръст. Снимка от 22 декември 2025 г.

Заповедта за пълната инвентаризация на фонда от 2014 г., налична в Научния архив, е с подпис на директора и мокър печат в оригинал, докато протоколът в два екземпляра, в който пише, че няма липси, с подписи на длъжностните лица е преснимано копие.[41] Такъв документ не може да има стойност на автентично свидетелство, защото е невъзможно да се докаже как са били положени подписите върху него, дори да отговарят на действителни такива, което също не изглежда сигурно при сравнение. Единственият специалист от комисията, който още работи в Музея, нито има спомен да е участвал в такава инвентаризация, нито да е подписвал протокол, нито пази копие от него в личния си архив.

След 2011 г. за кръста не се споменава в печатни и онлайн рекламни текстове за експозициите на Музея, но последната му снимка, поместена в Приложение № 1, е публикувана в брошура (RIM – Plovdiv, 2010),[42] която все още се предлага в продажба на щандовете в музейните отдели.

Новият директор е уведомен за случая. Сред издадените от него заповеди за инвентаризации има такава и за вещите от благородни метали, като нарежда и да се изготви нов списък на проверяваните предмети. Кръстът попада в него, но инвентаризацията така и не се провежда. Комисията се състои само от специалисти, постъпили на работа в музея и отдела след изчезването на културната ценност и никой не поема отговорност да опише липсата и подмяната. В продължение на девет месеца не се предприема нищо. Накрая единственият останал на работа служител, който помни кръста и държи истината да излезе наяве, сезира Окръжната прокуратурата в Пловдив в началото на юни 2023 г.[43]

Сериозността на станалото не се разбира нито от сегашния директор, нито от много бивши и настоящи специалисти, а както се оказва – и от компетентните органи. Никой от полиция или прокуратура не идва в Музея, не са изискани или потърсени документи от предишни инвентаризации, не са издирени снимки от посетители в залата, в която е изложен кръстът. Преписката е прехвърлена към Районната прокуратура,[44] оттам – към управлението на полицията, в чийто периметър попада музейният отдел; разследването е поето първо от един, след него от втори човек. На практика се извършва колективно затваряне на очи за една от най-големите културни ценности от символното за нацията Априлско въстание.

През 2024 г. идва ред за пълна инвентаризация. Служителят, подал сигнала до прокуратурата, е определен за председател на комисията. Кръстът не е открит нито в експозицията, нито в хранилищата. По време на работата комисията попада на три чернови на част от протокол от инвентаризацията от 2014 г., в който е отбелязано, че кръстът липсва,[45] в противоречие на записаното във варианта, заведен в Научния архив.

При инвентаризацията през 2024 г. са установени десетки други липси. В протокола е оставено празно място да се впишат данните на удостоверението за изчезналия кръст, издадено от полицията[46], което трябва да бъде изискано и получено от директора на музея. Повече от година и половина след инвентаризацията – към края на май 2026 г., фондовикът не разполага с копие от полицейския документ. Новият кръст продължава да стои във витрината наред с другите оригинални вещи на поп Грую Бански и от анотациите се разбира, че е негова собственост (Приложение № 4).

Задълженията по опазване на културното наследство не трябва да се пренебрегват, а да се изпълняват съвестно, последователно и при стриктен вътрешен и външен контрол. Незаинтересуваността, проявена от

разследващите органи, пречи да се установи какво точно се е случило. За съжаление, българското общество вече над десетилетие е изгубило национална реликва. Действия или бездействия на ръководители и служители в отговорни за културното наследство и сигурността институции пораждат въпроси, на които е крайно наложително да се дадат ясни отговори.

Приложение № 4. Снимка на кръста и анотациите във витрината, 24 януари 2026 г.

БЕЛЕЖКИ

1. ДИНЕВ, В. Милионер, спасил прекрасната маска, която вече е в Пловдив. Plovdiv24, 27.04.2016. Available from: https://www.plovdiv24.bg/novini/plovdiv/Milioner-spasil-prekrasnata-maska-koyato-veche-e-v-Plovdiv-636506 [Viewed 2025-12-8].
2. ANONYMOUS. Бившият директор на Врачанския музей обвинен за кражба на антики. БТВ новините, 16.06.2009. Available from: https://btvnovinite.bg/133327-Bivshiyat_direktor_na_vrachanskiya_muzey_obvinen_za_krajba_na_antiki.html [Viewed 2025-12-8].
3. МИХАЛЕВ, М. Хиляди монети за над 2,2 млн. лв. обраха от Регионалния исторически музей преди 20 години по подобие на кражбата в Лувъра. Борба, 24.10.2025. Available from: https://www.borbabg.com/2025/10/24/hilyadi-moneti-za-nad-2-2-mln-lv-obraha-ot-regionalniya-istoricheski-muzey-predi-20-godini-po-podobie-na-krazhbata-v-luvra/ [Viewed 2025-12-8]; ANONYMOUS. Музейният обир във В. Търново на 11 169 монети и ценности за над 2,2 млн. лв. тъне в загадки вече 15 г. Available from: Борба, 8.01.2021: https://www.borbabg.com/2021/01/08/muzeyniyat-obir-vv-v-trnovo-na-11-169-moneti-i-tsennosti-za-nad-2-2-mln-lv-tne-v-zagadki-veche-15-g/ [Viewed 2025-12-8].
4. ANONYMOUS. Уникална маска от I – II в. ни върнаха от Германия. Vesti, 24.03.2003. Available from: https://www.vesti.bg/novini/tia-izcheznala-prez-maj-1996-g.-kogato-v-istoricheskiia-muzej-v-razgrad-bila-izvyrshena-vzlomna-krazhba-395228 [Viewed 2025-12-15]; КЪРОВА, С. Ценен експонат, изчезнал при обир през 1996 година, отново е част от фонда на Регионалния исторически музей в Разград. БТА, 12.12.2025. Available from: https://www.bta.bg/bg/news/bulgaria/regional-news/1027078-tsenen-eksponat-izcheznal-pri-obir-prez-1996-godina-otnovo-e-chast-ot-fonda-na [Viewed 2025-12-15]; КЪРОВА, С. Има данни, че още три артефакта, изчезнали при обир от Историческия музей в Разград, са в Западна Европа, каза окръжният прокурор на града. БТА, 17.12.2025. Available from: БТА: Има данни, че още три артефакта, изчезнали при обир от Историческия музей в Разград, са в Западна Европа, каза окръжният прокурор на града [Viewed 2025-12-22].
5. ANONYMOUS. Обир за 57 секунди в Историческия музей в Разград. БНТ новини, 08.05.2014. Available from: https://bntnews.bg/bg/a/241532-obir-za-57-sekundi-v-istoricheskiya-muzej-v-razgrad [Viewed 2025-12-8].
6. ANONYMOUS. Видинският исторически музей показва. БТА, 28.05.2013. Available in: БТА: Видинският исторически музей показва [Viewed 2025-12-10].
7. ANONYMOUS. Museum robbed of Thracian treasures. Novinite.com, 17.06.2004. Available in: https://www.novinite.com/articles/35934/Museum%2BRobbed%2Bof%2BThracian%2BTreasures?utm_source=chatgpt.com [Viewed 2025-12-10].

8. ANONYMOUS. Намериха откраднати паметници на културата в Стара Загора. Дарик, 5.03.2009. Available in: https://dariknews.bg/novini/bylgariia/nameriha-otkradnati-pametnici-na-kulturata-v-stara-zagora-335587 [Viewed 2025-12-15].
9. ANONYMOUS. Крадци задигнаха старинни вещи от Музея в Тетевен. Днес.бг, 30.12.2013. Available in: https://www.dnes.bg/a/6-krimi/210910-kradtsi-zadignaha-starinni-veshti-ot-muzeya-v-teteven [Viewed 2025-12-10].
10. ANONYMOUS. Кражба в Археологическия музей в Хисаря. Марица, 20.04.2009. Available in: https://www.marica.bg/plovdiv/gradat/krajba-v-arheologicheskiq-muzej-v-hisarq [Viewed 2025-12-10].
11. ВАГАЛИНСКА, И.; БАХАРОВА, П. Лесни съкровища. Тема, vol. 6, no 9, 2006, 9, pp. 14 – 21.
12. ВЪРХОВЕН КАСАЦИОНЕН СЪД. Трето наказателно отделение. Решение № 262 от 1.12.2012 г. Available in: http://domino.vks.bg/bcap/scc/webdata.nsf/Keywords/F474C50ACC229C26C2257A8B00199A09 [Viewed 2025-12-10].
13. ANONYMOUS. Фотограф разкрива обира на века в град Бяла. България днес, 12.06.2023. Available in: https://www.bgdnes.bg/bulgaria/article/14665619 [Viewed 2025-12-8].
14. Славчева, Д. Музейна мафия ограбва родината. Патриотичен десант, 20.01.2010. Available in: https://www.desant.net/show-news/19768 [Viewed 2025-12-8].
15. ANONYMOUS. Системно са обирали паметника на Шипка. News.bg, 12.08.2014. Available in: Системно са обирали Паметника на Шипка – News.bg [Viewed 2025-12-15].
16. ANONYMOUS. Обир в къщата музей на Хаджи Димитър в Сливен. БТВ новините, 14.11.2014. Available in: Обир в къщата музей на Хаджи Димитър в Сливен Ц bTV Новините [Viewed 2025-12-15].
17. Райшинов, Н. Обраха музея на Ботев в Калофер. БНТ, 18.09.2014. Available in: Обраха музея на Ботев в Калофер – По света и у нас – БНТ Новини [Viewed 2025-12-8].
18. Датата се разбира от данните за файла, наличен в архива от цифрови фотографии в музея.
19. „Между изложените в музея оригинални материали трябва да се отбележат: кръстът на поп Грую Бански, пред който са се клели народните представители на Оборище... “.
20. „Интерес представляват личните вещи и църковни принадлежности на свещеника-революционер – поп Грую Бански от с. Баня, който заклева народните представители от Първото българско велико народно събрание на Оборище (епитрахилът, кръстът, с който са заклети, въстаническа значка и др). “
21. Изданието е без номерирани страници „...кръста, на който са полагали клетва за вярност на революцията народните представители в Оборище“.

22. „...кръстът на който са полагали клетва за вярност на революцията народните представители в Оборище...“.
23. Без номерация на страниците. „Показани са вещите на поп Грую Бански – оръжие, епитрахил, требник и кръст, пред които той заклева делегатите на общото събрание в Оборище.
24. „В експозицията показваме личните вещи на поп Грую Бански, епитрахилът и кръстът, с които той е заклевал делегатите на Народното събрание в местността „Оборище“…“ Рекламен мултимедиен диск на РИМ – Пловдив от 2005 г. Личен архив.
25. ANONYMOUS. Инвентарна книга № 1, фонд 03 “Вещи Възраждане“, инв. № 196, с. 47 – 48. At: Регионален исторически музей – Пловдив.
26. ПОЩОВ, И. Ценни народни реликви от Априлското въстание. Поглед, I, 13, 28.03.1966, с. 8.
27. Това е най-качественото публикувано на хартия изображение. Под поредни номера 8 и 9 са дадени снимката на свещеника с кръста в ръка и културната ценност в едър план.
28. Авторът е потомък на свещеника.
29. Според чл. 30, ал. 1, т. 2 от Наредба № Н-6 от 11 декември 2011 г. за формиране управление и идентификация на музейните фондове.
30. БАНЯЛИЕВА, Р. 7.03.2012. Протокол за инвентаризация. In: Научен архив, инв. № 723. At: Регионален исторически музей – Пловдив.
31. ПРИМОВ, А. 3.04.2011. Протокол за инвентаризация. In: Научен архив, инв. № 802. At: Регионален исторически музей – Пловдив.
32. БАНЯЛИЕВА, Р. 7.03.2012. Протокол за инвентаризация. In: Научен архив, инв. № 723, л. 2. At: Регионален исторически музей – Пловдив.
33. КАРАДЕЧЕВА, М. 20.02.2014. Протокол за инвентаризация. In: Научен архив, инв. № 803, л. 2. At: Регионален исторически музей – Пловдив.
34. Тези служители не са мнозинство. Повечето от останалите са безразлични, а има и такива, които са участвали в прикриването и съответно го подкрепят.
35. Наредба № Н-6 от 11 декември 2011 г. за формиране управление и идентификация на музейните фондове, чл. 30, ал. 1, т. 2.
36. КАРАДЕЧЕВА, М. 12.01.2015. Протокол за инвентаризация. In: Научен архив, инв. № 946, л. 2. At: Регионален исторически музей – Пловдив; КАРАДЕЧЕВА, М. 15.04. 2022. Инвентарна книга на Научния архив, инв. № 946. At: Регионален исторически музей – Пловдив
37. Заведен с входящ номер 94-00-265. At: Личен архив.
38. ДИМИТРОВ, З. 03.12.2021. Писмо с изх. № 21МН – 476 на кмета на Община Пловдив до Министерството на културата. Получено след Заявление по Закон за достъп до публична информация. Електронно копие. At: Личен архив.

39. ДИМИТРОВ, З. 22.07.2022. Заповед 220А – 1635 на кмета на Община Пловдив. Получена след Заявление по Закон за достъп до публична информация. At: Личен архив.
40. ТОНЧЕВА, Ц. Легендарен пловдивчанин се пенсионира, РИМ с нов директор. *Plovdiv24*, 08. 09. 2022. Available in: https://www.plovdiv24.bg/novini/plovdiv/Legendaren-plovdivchanin-se-pensionira-RIM-s-nov-direktor-1387382 [Viewed 2026-02-18].
41. КАРАДЕЧЕВА, М. 12.01.2015. Протокол за инвентаризация. In: Научен архив, инв. № 946. At: Регионален исторически музей – Пловдив
42. Годината е несигурна. В електронния каталог Кобис тя е 2011, докато в НБ „Иван Вазов“ – Пловдив, е 2010. По-вероятната година е 2010. Логично е снимката да е направена за изданието.
43. Окръжна прокуратура – Пловдив, преписка № 4276/2023 г. Информация от телефонен разговор с дежурен служител на 9 февруари 2026 г. При подаване на сигнала е връчена разписка от 6 юни 2023 г., подписана от служител Ст. Георгиева. At: Личен архив.
44. Районна прокуратура – Пловдив, преписка № 6641 / 2023. Прекратена. Информация от телефонен разговор с дежурен служител на 9 февруари 2026 г.
45. КАРАДЕЧЕВА, М. N/a. Чернова от протокол от инвентаризация, постановена със Заповед на директора на РИМ – Пловдив № 35/29.08.2014. At: Личен архив.
46. СУКАРЕВ, В. 29. 10. 2024. Протокол от инвентаризация на фонд 03 „Вещи Възраждане“. At: Личен архив.

ЛИТЕРАТУРА

АТАНАСОВ, А., и др., 2006. *Април 1876. Въстанала България*. Пловдив: Вийон. ISBN 954-9501-66-3.

БОЙЧЕВ, Я., 1986. *Заклинателят на оборищенци*. София: Военно издателство.

БОЙЧЕВ, Я., 1995. *Поп Груйо. Заклинател на оборищенци и войвода на чета*. Второ допълнено издание. Пазарджик: Полиграфпродукт ЕООД. ISBN 954-90049-1-0.

ВЛАЙКОВ, В., 2020. Грую Тренчов – поп Грую Бански. Революционер от националноосвободителното движение и войвода. *Минало*, Т. 27, № 2 – 3, с. 59 – 66. ISSN 1310-3415.

ДИРЕКЦИЯ 1981. Дирекция „Културно-историческо наследство“ – Пловдив. *Музеите на Пловдив*. София: ДИ Септември.

ДОЧЕВ, Д.; ДИМИТРОВ, ДЖ.; БАСАМАКОВ, ИЛ. 1984. *Пътеводител. Пловдивски окръг*. София: Медицина и физкултура.

МУЗЕИТЕ 1964. *Музеите в нашия град*. [Пловдив:] Градски съвет на профсъюзите.

НЕМСКИ, Н., 1978. *Освобождението на Пловдивския край от османско иго 1877 – 1878*. София: ДИ Септември.
ОБРЕТЕНОВ, КР., (ред.) 1981. *Пловдив. Културно историческо наследство – пътеводител*. София: ДИ Септември.
РАЙЧЕВ, М., 1981. *Музеи, старини и паметници в България*. София: „Наука и изкуство".
РИМ – ПЛОВДИВ [2010]. *Експозиция „Българско възраждане". Регионален исторически музей – Пловдив*. Пловдив: [Зомбори].
СТОЯНОВ, З., 1983. *Съчинения – том първи. Записки по българските въстания. Разказ на очевидци 1870 – 1876*. Второ издание. София: Български писател.
СТРАШИМИРОВ, Д., 1907. *История на Априлското въстание*. Т. 2. Приготовления. Пловдив: Пловдивска окръжна постоянна комисия.
СТРАШИМИРОВ, Д., 1907а. *История на Априлското въстание*. Т. 3. Въстание и пепелища. Пловдив: Пловдивска окръжна постоянна комисия.
ТРЕНЧОВ, Г., 1993. *Записки по Средногорското въстание*. София: Университетско издателство Св. Климент Охридски. ISBN 954–509–040–5.
ЦОНЕВ, З., 1939. *С кръст и меч. Поп Груйо и Априлското въстание 1876*. София: Панагюрско околийско свещеническо братство.

REFERENCES

ATANASOV, A., et al., 2006. *April 1876. Vastanala Balgariya*. Plovdiv: Viyon. ISBN 954-9501-66-3 [in Bulgarian].
BOYCHEV, YA. 1986. *Zaklinatelyat na oborishtentsi*. Sofiya: Voenno izdatelstvo [in Bulgarian].
BOYCHEV, YA., 1995. *Pop Gruyo. Zaklinatel na oborishtentsi i voyvoda na cheta*. Vtoro dopalneno izdanie. Pazardzhik: Poligrafprodukt EOOD. ISBN 954-90049-1-0 [in Bulgarian].
VLAYKOV, V., 2020. Gruyu Trenchov – pop Gruyu Banski. Revolyutsioner ot natsionalnoosvoboditelnoto dvizhenie i voyvoda. *Minalo*, vol. 27, no. 2 – 3, pp. 59 – 66. ISSN 1310-3415.
DIREKTSIA 1981. Direktsiya „Kulturno-istorichesko nasledstvo" – Plovdiv. *Muzeite na Plovdiv*. Sofiya: DI Septemvri [in Bulgarian].
DOCHEV, D.; DIMITROV, DZH.; BASAMAKOV, IL. 1984. *Patevoditel. Plovdivski okrag*. Sofia: Meditsina i fizkultura [in Bulgarian].
MUZEITE 1964. *Muzeite v nashiya grad*. Plovdiv: Gradski savet na profsayuzite [in Bulgarian].
NANKOVA, J.; N. TORBOV; PROKOPOV, I. 2021. The stolen numismatic collection of the Regional History Museum of Vratsa. In: I. Prokopov (Ed.) *Coin collections and coin hoards from Bulgaria (CCCHBulg)*, v. 10. Sofia: ProVias.

NEMSKI, N., 1978. Osvobozhdenieto na Plovdivskiya kray ot osmansko igo 1877 – 1878. Sofiya: DI Septemvri [in Bulgarian].
OBRETENOV, KR. (Ed.), 1981. *Plovdiv. Kulturno istorichesko nasledstvo – patevoditel*. Sast. Kr. Obretenov. Sofia: DI Septemvri [in Bulgarian].
RAYCHEV, M., 1981. *Muzei, starini i pametnitsi v Balgariya*. Sofiya: Nauka i izkustvo [in Bulgarian].
RIM – PLOVDIV [2010]. *Ekspozitsiya „Balgarsko vazrazhdane". Regionalen istoricheski muzey – Plovdiv*. Plovdiv: Zombori [in Bulgarian].
STOYANOV, Z., 1983. *Sachineniya.* T. 1. *Zapiski po balgarskite vastaniya. Razkaz na ochevidtsi 1870 – 1876*. Vtoro izdanie. Sofia: Balgarski pisatel [in Bulgarian].
STRASHIMIROV, D., 1907. *Istoriya na Aprilskoto vastanie*. T. 2. *Prigotovleniya*. Plovdiv: Plovdivska okrazhna postoyanna komisiya, [in Bulgarian].
Strashimirov, D., 1907a. *Istoriya na Aprilskoto vastanie*. T. 3. *Vastanie i pepelishta*. Plovdiv: Plovdivska okrazhna postoyanna komisiya [in Bulgarian].
TEMELSKI, H., 2015. Pop Gruyo Trenchov i negovata poema za Aprilskata epopeya ot 1876 g. (Po sluchay 180 godini ot rozhdenieto mu i 140 godini ot Aprilskoto vastanie). *Istoriya-History*, vol. 23, no. 6, pp. 591 – 599 [in Bulgarian]. ISSN 0861–3710.
TRENCHOV, G., 1993. *Zapiski po Srednogorskoto vastanie*. Sofia: Universitetsko izdatelstvo Sv. Kliment Ohridski [in Bulgarian]. ISBN 954–509–040–5.
Tsonev, Z., 1939. *S krast i mech. Pop Gruyo i Aprilskoto vastanie 1876*. Sofia: Panagyursko okoliysko sveshtenichesko bratstvo [in Bulgarian].

MISSING AND REPLACED MUSEUM RELIC OF THE APRIL UPRISING AT THE REGIONAL HISTORICAL MUSEUM – PLOVDIV

✉ **Dr. Vidin Sukarev, Assoc. Prof.**
WoS Researcher ID: AAL-3250-2020
ORCID iD:0000-0001-9700-8049
Agricultural University
Regional Historical Museum – Plovdiv
10, Mendeleev Blvd.
E-mail: vsukarev@gmail.com